

POSTĘPOWANIE W SPRAWACH NIELETNICH

PODSTAWA ODPOWIEDZIALNOŚCI OSOBY NIELETNIEJ

Projekt "Akademia Młodego Prawnika" (POWR.03.01.00-00-T082/18-00) jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Zakres zastosowania ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich:

- 1) zapobieganie i zwalczanie demoralizacji – w stosunku do osób, które nie ukończyły lat 18;*
- 2) postępowanie w sprawach o czyny karalne – w stosunku do osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu lat 13, ale nie ukończyły lat 17;*
- 3) wykonywanie środków wychowawczych lub poprawczych – w stosunku do osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby lat 21.*

Po ukończeniu ilu lat ponosimy odpowiedzialność karną?

Po ukończeniu 17 lat – tak nam stanowi art. 10 § 1 kk, wedle którego na zasadach określonych w kodeksie karnym odpowiada ten, **kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat.**

A czy są wyjątki?

Tak, można ponieść odpowiedzialność również **po ukończeniu 15 roku życia**, jeżeli osoba ta popełniła czyn zabroniony określony w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju młodej osoby, jej właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się wobec tej osoby bezskuteczne.

Dlaczego ustawodawca zdecydował się na to, aby młode osoby nie ponosiły odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych?

Ponieważ nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu (art. 1 § 3 kk).

WINA – innymi słowy zdolność do zawinienia, jako przesłanka w oparciu o którą oceniamy, czy dana osoba (sprawca), był w pełni świadomy, dysponował w konkretnym momencie wystarczającą wiedzą na temat określonego układu okoliczności, w którym się znajdował, a jednocześnie czy od tego sprawy można było wymagać racjonalnej decyzji, zdroworozsądkowego postępowania wedle norm prawnych i społecznych.

To co wówczas dzieje się z takim młodym sprawcą przestępstwa lub wykroczenia?

**Stosuje się ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich,
ale o tym później.**

Dla osób powyżej 17 lat, bądź 15 lat w przypadkach określonych w art. 10 § 2 kk, znajdują zastosowanie przepisy ustawy kodeks karny.

Z tym, że ustawodawca i tak stara się łagodniej podejść do kwestii takiego sprawcy, ponieważ wprowadza szczególne warunki mogące łagodzić wymiar kary, tak aby sprawcę wychować i zapobiec powrotowi do przestępstwa, np.: 54 § 1 i 2 kk, art. 115 § 10 kk (młodociany sprawca czynu).

Wedle art. 3 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich:

- w sprawie nieletniego należy kierować się przede wszystkim jego dobrem, dążąc do osiągnięcia korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu się nieletniego oraz zmierzając w miarę potrzeby do prawidłowego spełniania przez rodziców lub opiekuna ich obowiązków wobec nieletniego, uwzględniając przy tym interes społeczny;*
- w postępowaniu z nieletnim bierze się pod uwagę osobowość nieletniego, a w szczególności wiek, stan zdrowia, stopień rozwoju psychicznego i fizycznego, cechy charakteru, a także zachowanie się oraz przyczyny i stopień demoralizacji, charakter środowiska oraz warunki wychowania nieletniego.*

Przykłady okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego:

- naruszanie zasad współżycia społecznego,*
- popełnienie czynu zabronionego,*
- systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego,*
- używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia,*
- uprawianie nierządu,*
- włóczęgostwo.*

Środki prawnej reakcji wobec nieletniego:

Wobec nieletniego mogą być stosowane środki wychowawcze oraz środek poprawczy w postaci umieszczenia w zakładzie poprawczym; kara może być orzeczona tylko w wypadkach prawem przewidzianych, jeżeli inne środki nie są w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.

(art. 5 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich)

Wobec nieletnich sąd rodzinny może:

- 1) udzielić upomnienia;
- 2) zobowiązać do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody, do wykonania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach albo do zaniechania używania alkoholu lub innego środka w celu wprowadzania się w stan odurzenia;
- 3) ustanowić nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna;
- 4) ustanowić nadzór organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy albo osoby godnej zaufania – udzielających poręczenia za nieletniego;
- 5) zastosować nadzór kuratora;
- 6) skierować do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją;
- 7) orzec zakaz prowadzenia pojazdów;
- 8) orzec przepadek rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego;

- 9) orzec umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w rodzinie zastępczej zawodowej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim;
- 10) orzec umieszczenie w zakładzie poprawczym;
- 11) zastosować inne środki zastrzeżone w niniejszej ustawie do właściwości sądu rodzinnego, jak również zastosować środki przewidziane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, z wyłączeniem umieszczenia w rodzinie zastępczej spokrewnionej, rodzinie zastępczej niezawodowej, rodzinnym domu dziecka, placówce wsparcia dziennego, placówce opiekuńczo-wychowawczej i regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej.

Reakcja wobec rodziców/opiekunów nieletniego:

Sąd rodzinny może:

- zobowiązać rodziców lub opiekuna do poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, poradnią psychologiczno-pedagogiczną lub inną poradnią specjalistyczną, zakładem pracy, w którym jest zatrudniony, oraz lekarzem lub zakładem leczniczym;
- zobowiązać rodziców lub opiekuna do naprawienia w całości lub w części szkody wyrządzonej przez nieletniego.